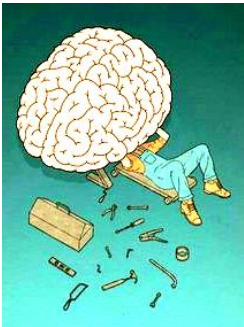

Vannak embertársaink, akik nem mutatnak együttérzést, szánalmat. De még az önkontroll erőfeszítését sem látni rajtuk. Ezek a fiatalok túlnyomórészt bántalmazó, vagy elhanyagoló családból származnak. A gyermekotthonokban, családotthonokban nem ritkán látunk olyan fiatalokat, akik úgy verik társaikat, hogy az arcukon még csak harag sem látszik, s nem hagyják abba a bántalmazást néhány ütés után sem. Élvezik a másik szenvedését, vagy örömet ad nekik a másik feletti hatalom. Az ókor óta keresik a beilleszkedési problémák okait.

A gyermekkori agresszió mögött a korai elhanyagolás, érzelmi éhezés, és/vagy bántalmazás húzódik meg. Persze felmerül a kérdés, az elhanyagoló családok átéli-e az elhanyagoló társadalom életélményét? Ugyan akkor a transzgenerációs problémák, mint ahogy az elnevezés mutatja, sokszor 4-5-6 generáción át tartanak más (alkoholizmus, depresszió, agresszív-elyomó magatartás). Korábban azt gondoltuk, ha megszűnnek a nagylétszámú gyermekotthonok, ha majd kisebb létszámú családokban kerülnek a gyerekek, akkor jobb lesz a helyzet. Ám az agresszió, a szökődés, az érett magatartás hiánya. Az erős képzetés, rövid távú kielégülés és a következmények be nem látása nem javult. Úgy tűnik, a korai rossz családi minták, az elszenvedett családi bántalmazás, vagy elhanyagolás nehezen, vagy akár nem korrigálható nyomott hagyott az ilyen fiatalokban. -KI JAVÍTTJA

MEG AZ EMBEREKET?

Az agresszió nagyon gyakran jár együtt az agy homloklebenyének kontrolláló funkciójának gyengeségével. Az is igaz, a bántalmazás során megjelent stresszhormonok géneket kapcsolna ki és be, így az illető érzékeny minden stressz helyzetre. Sőt, rosszul értékeli az emberi viszonyokat. Az ilyen ember amygdalája (mandula mag) hippokampusza, ami páros és szimmetrikus agyi területek, s a félelem érzetért felelős, másképp működik, mint a jobban stressztűrő embereknél. A bántalmazott ember amygdalája is, hippokampusza, és az elülső övtekervény (anterior cinguláris agykéreg) is hamarabb fúj vészriadót. Ilyen aspektusban Lombroso nem alaptalanul gondolt „bűnöző” génekre. Merthogy a hormonok áthangolják a gének működését. A szeretethiány még a biológiánkat is károsítja. A pedagógiai és lélektani kérdés az, hogy ha nem égnének ki a pedagógusok, lehetne-e max. nyolc fős családokban rehabilitálni a nehéz sorsú gyerekeket? Az én koromban elképzelhetetlen volt a megvert tanár, a megkéselt tanárnő esete.

Korrigálható-e a gyermekkor hiánya? Azt látjuk hogy igen is, meg nem is. Esete váltogatja, hogy valaki lassan megtanul újra kötödni, empatikussá válni, szeretetet elfogadni, s a konfliktusokat nem ökölrel megoldani. De az is igaz, s ezt az agykutatás csak megerősíti, hogy lesznek olyan, abúzuson átesett gyerekek, akiknek az *empátiáért felelős agyi területek nem jól működnek*. Ilyet gyakran látni az ún. pszichopátiában, szociopátiában. Korszerűen: az antiszociális személyiségzavarban lévő nem tudja, hogy *a világ: társas esemény*. Korábbi hibáiból nem tanul. Nem érez együtt, vagy csak addig, amíg másokat manipulál. Nem szorong. És, úgy tűnik, nem tud szeretni, de még lazább kötődésre sem képes. Akit bántalmaztak, vagy rosszul szerettek, nem tud bízni a szeretetben, gátlásos, vagy agresszív lesz. Csakhogy a serdülő kor (ma: 12-15 életév) időszaka az utolsó „*neurobiológiai*” *periódus*, amikor még változtatni lehetne a negatív hatásokon. Jaj, annak a társadalomnak, aki nem tudja, nem akarja értő szakemberekre bízni a gyerekeket! Jaj, annak a társadalomnak, ki nem akar elég pedagógust-gyógypedagógust, pszichológust megfizetni. Bumerángxént látja viszont a börtönökben azokat, akiken még tudott volna változtatni!

A ki nem alakult személyiség szociálisan is ügyetlen. A *szociális izoláció fájdalmat szül*, a fájdalom pedig agressziót. No de *ki fejezi be a személyiségfejlődés* elő szakaszát? Amiről tudjuk, hogy bár a személyiségfejlődés lelassul, de nem fejeződik meg -optimális esetben. Még ha hiábavalónak is tűnik, valamennyire gondozni és gondoskodni kell a gyermek és fiatalok szociális fogyatékosokról. Hogy megélhessék, hogy létezik, létezne egy segítő környezet. Még akkor is, ha sokszor az az ember benyomása, hogy érintettek ezt nem értékelik. Ha a társadalom nem gondozza ezeket a fiatalokat a

börtönökben fognak kikötni. A *kiegész megelőzése miatt öt évenként kellene egy év szabadságot* adni a szociális munkásnak, szociálpedagógusnak, pedagógusnak, pszichológusnak, gondozónak.

Nagyon nehéz motiválni a szociális fogyatékkal élőket, az agresszívokat, de a generalizált (egész nap fennálló) szorongókat, a szociális fóbiásokat (akik félnek társas környezetben). Egyetlen mentálhigiénés programunk van: *felülírni a rögzült, hibás programokat*. Társasjáték, társas helyzet, társas feladatok, önismereti játékok -hogyan új szociális és viselkedés mintát tanulhassanak. A büntetés nem elég, s nem is lehet az egyetlen válasz sem. Elgondolkodtató, hogy bár emberi jogba ütközik, de az elégtelenül működő családból *ki kell emelni a gyermeket*.

Ha a családok többszöri próbálkozásra sem tudnak méltó módon nevelni. Nincs szükség arra, hogy a gyerekeket újra és újra traumatizálják, vagy bennük újólag előhívjanak romboló mintákat. A család ilyen esetben nem szent, hanem veszély forrása. Az általános veszély, hogy az agresszív fiatalok egyben éretlenek is. *Ösztönök, impulzusok rángatják őket.* Nem szabadok, nem tudnak sem késleltetni, sem gondolkodni. Az agresszivitás egyben a késleltetési képesség (homloklebeny) hiánya is. Épp azért nem, vagy nehezen motiválhatóak, mert nincs tartós kapcsolatuk, és viszont. Nem tudnak kitartani valaki mellett a tartós motiváció nélkül. A motivációs rendszereink többsége a társas viszonyainkat vezérli. Ezen idegmagok és idegpályák dopaminnal működnek. A dopamin örömet, sikert és feldobottságot, erős motivációt idéz elő. A boldogtalan fiatal épp ezért használ szereket, e szerek nagyrésze pont a dopaminra hat, amunka sikere, és sikeres társas kapcsolat nélkül. A szerhasználat a szeretethiány okán történő öningerlés. Az alkohol, a nikotin, nagy adag koffein, az evés, a kokain így vált ki függőséget. A szerhasználat időlegesen csökkenti a társas és iskolai kudarc érzését, a rossz családi múltból felmerülő dühöt, szorongást. A szer hatásának elmúltával azonban sóvárgás (craving) alakul ki, s lassan berögződik a szerhasználat. Ahelyett, hogy a fiatal másképp viszonyulna, viselkedne.

Az elhanyagolt, agresszív fiatalok teste is más lesz. Nő a glutamát molekulák száma, ami a stresszreakciót közvetíti, nő az adrenalin (szimpatikus idegrendszer) és noradrenalin (agytörzs), a kortikoszteroid hormonok szintje, amik tipikus stresszhormonok. Magas lehet a dihidrotesztoszteron (DHT) szintje még nőkben is, ez is felelős az agresszióért. Csakhogy éretlenség, agresszió, az *impulzusok kontrollálásának képtelensége* hamar vezet tettelegességhez, lopáshoz, azaz devianciákhoz. A korábban „éretlen, dühös fiatal” mára már *kriminális* személyiség lesz. Ám a *kriminálpedagógia* nem a börtönökben, javítóintézetekben kezdődne –ha már annyit beszélünk a megelőzésről (prevenció). Ilyetén képpen a VESZÉLYEZTETETTSÉG fogalmát és kritériumrendszerét megalkotva a kiskamaszkortól fogva fontos a szociálisan fogyatékos fiatalok *prevenciója-, nevelése-átnevelése-, de utógondozása* is. A fentiek alapján fontos, hogy legyen később kezdhető az iskola: *iskolaérettség* okán. Ugyan akkor az iskolakötelezettség legyen 18 év –a *szocializációs lehetőséget* kitágítva. KISEBB OSZTÁLYT!! Személyes kötődés, kapcsolat nélkül NINCS motivált tanítás! Az ember együttműködésre teremt lény, a politikusok egyszerűen nem vesznek tudomást arról, hogy tanítani-nevelni csak személyesen lehet (óvónők, tanítók). Kötődési szükségletében még a kamasz is az.

Vajon van-e összefüggés a makroszociális (társadalmi) tapasztalatnak a mikroszociális, családi torzulásokhoz? Amit a kriminálpszichológia „*milióártalomnak*” mond, azt sugallja, minden baj oka a *családi ártalom*, bántalmazás, szexuális visszaélés (abúzus). Ám kis közösségekben, törzsekben nincs sem neurózis, sem bűnözés. Érdekes módon a bűnözéshez népes társadalom is kell. Ehhez sem szegénység, sem jellem nem elég. A *társadalmi felelősség* tehát adott, csak épp megfoghatatlan. Intézményeket hozunk létre, *izolált felelőségekkel: külön-külön minden részterület érintett, jól körülírt felelőséggel, csak épp valahogy az egész, hátrányos helyzetű, sokszor önsorsrontó ember képe nem rajzolódik ki. A társadalom szemétdombja a sorvadó kislalvak, és a börtönök.*

A tanár, a család, a gyermekjóléti hivatal, az ifjúségvédelem, a gyógypedagógus is, a rendőrség és a pszichológus mind: felelős. Ám az *alkalmazkodási zavarral* élő fiataloknak egynemű, stabil, állandó környezetre van szükségük. Sem kisgyerek, sem serdülő nem tudja magától elsajátítani a társadalmi együttélést. Én még szolfézs órán is, röviden elmondom, mi a gyász, a fiúknak, hogyan udvaroljanak? Társadalmunk nem túl együttérző, mondhatnám, a mai Magyar társadalom is szociálisan fogyatékos. Nem vagyunk eléggé együttérzőek, s a szociálpolitika sem éri el a nyugati társadalmak szintjét.

Dunkel Nepomuk Norbert PhD